

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PIEKTĀ NODAĻA

LIETĀ “ĒCIS pret LAVIJU”

(Iesniegums Nr.12879/09)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2019.gada 10.janvārī

GALĪGS

24/06/2019

Šis spriedums atbilstoši Konvencijas 44. panta 2. punktam ir kļuvis galīgs. Tajā var tikt izdarītas redakcionālas izmaiņas.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Lietā “Ēcis pret Latviju”

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Piektā nodaļa), sanākusi kā Palāta šādā sastāvā:

Angelika Nußberger, priekšsēdētāja,
Yonko Grozev,
André Potocki,
Síofra O’Leary,
Mārtiņš Mits,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer,
Lado Chanturia, tiesneši,

un *Milan Blaško*, nodaļas sekretāra vietnieks,

2018.gada 20.novembrī apspriedusies slēgtā sēdē,

Pasludina šādu spriedumu, kas pieņemts augšminētajā datumā:

PROCEDŪRA

1. Šīs lietas pamatā ir iesniegums (Nr.12879/09), ko 2008.gada 12.decembrī atbilstoši Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (“Konvencija”) 34.pantam pret Latvijas Republiku iesniedza Latvijas valstspiederīgais Mārtiņš Ēcis.

2. Iesniedzēju, kuram bija piešķirta juridiskā palīdzība, pārstāvēja Rīgā praktizējošs advokāts A. Alliks. Latvijas valdību pārstāvēja tās pārstāve K. Līce.

3. Iesniedzējs apgalvoja, ka viņš, ņemot vērā cietuma režīmu, kurā viņš izcietā sodu un kā dēļ viņam bija liegts apmeklēt viņa tēva bēres, ticis diskriminēts dzimuma dēļ. Viņš sūdzējās būtībā par Konvencijas 14.panta kopsakarā ar Konvencijas 8.pantu pārkāpumu.

4. 2015.gada 25.martā sūdzība par iespējamu diskrimināciju tika nosūtīta Valdībai apsvērumu sniegšanai, bet sūdzība atlikušajā daļā atbilstoši Tiesas Reglamenta 54.punkta 3.apakšpunktam tika atzīta par nepieņemamu.

FAKTI

I. LIETAS FAKTISKIE APSTĀKĻI

5. Iesniedzējs ir dzimis 1981.gadā un dzīvo Ventspils rajonā.

A. Iesniedzēja brīvības atņemšana un piemērojamais cietuma režīms

6. 2001.gada 6.decembrī iesniedzēju notiesāja par nolaupīšanu, slepkavību atbildību pastiprinošos apstākļos un izspiešanu atbildību pastiprinošos apstākļos, piemērojot viņam 20 gadu brīvības atņemšanas sodu. Šo spriedumu spēkā atstāja divos apelācijas līmeņos, un tas stājās spēkā 2002.gadā.

7. Atbilstoši Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁴panta pirmajai daļai iesniedzējs uzsāka soda izciešanu zemākajā soda izciešanas režīmā slēgtā cietumā.

8. Nenoteiktā datumā iesniedzējs turpināja sodu izciest slēgtā cietuma vidējā soda izciešanas režīmā.

9. Atbilstoši iesniedzēja teiktajam 2008.gadā viņš saprata, ka attieksme pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz brīvības atņemšanas sodu izciešanu ir atšķirīga. Vīriešu dzimuma ieslodzītie, kuri notiesāti par smagiem noziegumiem, uzsāka soda izciešanu slēgtos cietumos, kamēr sievietes, kuras notiesātas par tādiem pašiem noziegumiem, sodu uzsāka izciest daļēji slēgtajos cietumos. Tā kā iesniedzējs uzskatīja, ka šim ir būtiska ietekme uz vairāku ieslodzīto tiesību ierobežojumiem, viņš valsts iestādēm par šo jautājumu iesniedza sūdzības.

10. 2008.gada 30.septembrī iesniedzēju informēja, ka miris viņa tēvs. 2008.gada 2.oktobrī viņš lūdza atļauju atstāt cietumu, lai apmeklētu tēva bēres. Tajā pašā dienā cietuma priekšnieks atbildēja, ka viņam nebija tiesību apmierināt iesniedzēja lūgumu, jo iesniedzējs izcieta sodu vidējā soda izciešanas režīmā slēgtā cietumā. Atbilstoši Latvijas Soduzpildes kodeksam tikai ieslodzītie, kuri izcieta sodu vidējā vai augstākajā soda izciešanas režīmā daļēji slēgtā tipa cietumā, bija tiesīgi saņemt šādu atļauju.

11. 2012.-2015.gadā iesniedzējam katru gadu atļāva atstāt cietumu tikai uz vienu dienu. Lietas materiālos nav informācijas par cietuma veidu un soda izciešanas režīmu, kurā iesniedzējs atradās šajā laikā.

12. 2015.gada 11.septembrī iesniedzēju nosacīti atbrīvoja.

B. Iesniedzēja sūdzību izskatīšana

1. Tieslietu ministrija

13. 2008.gada 1.jūlijā Tieslietu ministrija izskatīja iesniedzēja sūdzību par atšķirīgo attieksmi starp notiesātajiem vīriešiem un notiesātajām sievietēm. Tā atsaucās uz Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁴panta pirmo daļu un 50.⁵panta pirmo daļu un atzīmēja, ka likumdevējs bija izvēlējies noteikt atšķirīgu regulējumu attiecībā uz sodu izpildi vīriešiem un sievietēm. Tieslietu ministrija secināja, ka šajā atšķirīgajā attieksmē nav saskatāma uz personas dzimumu balstīta diskriminācija, jo bija ierobežotas gan sieviešu dzimuma, gan vīriešu dzimuma ieslodzīto tiesības, un abiem dzimumiem bija atņemta brīvība.

2. *Tiesībsargs*

14. 2010.gada 25.oktobrī tiesībsargs noslēdza pārbaudi iesniedzēja sūdzībai par atteikumu viņam apmeklēt tēva bēres. Viņš atzīmēja, ka slēgtajos cietumos izmitināja vīriešu dzimuma notiesātās personas, kuras par smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem bija notiesātas ar brīvības atņemšanas sodu, kā arī notiesātos, kuri smagu vai sistēmisku iepriekšējā režīma noteikumu pārkāpumu dēļ pārvietoti no daļēji slēgta cietuma. Slēgtajos cietumos notiesātie bija pakļauti pastiprinātām drošības prasībām un maksimālai uzraudzībai. Līdz ar to personas, kas izmitinātas tur, ir īpaši bīstamas sabiedrībai. Tādēļ iesniedzējam noteiktais ierobežojums bija samērīgs un nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā.

3. *Satversmes tiesa*

15. 2008.gada 9.jūlijā iesniedzējs iesniedza konstitucionālo sūdzību, apgalvojot, ka Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁴panta pirmā daļa ir diskriminējoša dzimuma dēļ, kas ir pretrunā Satversmes 91.pantam. Tā kā sievietes, kuras ir notiesātas par tādiem pašiem noziegumiem, uzsāk soda izciešanu daļēji slēgtos cietumos, tām ir tiesības uz vairāk un ilgākām tikšanās reizēm, telefonzvaniem un progresēt uz augstāku soda izciešanas režīmu daudz ātrāk. Turklāt sievietes varēja saņemt atļauju atstāt cietumu līdz pat septiņām dienām gadā, kamēr vīriešiem šādu tiesību nebija.

16. 2008.gada 29.jūlijā Satversmes tiesa, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta sesto daļu, atteicās ierosināt lietu. Tā norādīja, ka sūdzībā ietvertais juridiskais pamatojums bija acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Proti, iesniedzējs nebija konkretizējis, kādēļ atšķirīgā attieksme starp vīriešiem un sievietēm nebūtu pieņemama.

17. 2008.gada 7.augustā iesniedzējs iesniedza otro konstitucionālo sūdzību, papildinot, ka vīrieši un sievietes, kurus notiesā par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem ir līdzīgos apstākļos, jo abiem ir atņemta brīvība. Tomēr par spīti diskriminācijas aizlieguma principam, kas pieprasa vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz vīriešiem un sievietēm, viņu tiesības bija ierobežotas dažādos apjomos. Tāpat iesniedzējs norādīja, ka diskriminācijas aizlieguma kontekstā pierādīšanas nasta ir apgriezta, proti, pēc tam, kad persona ir demonstrējusi atšķirīgu attieksmi, atbildētājam ir pienākums pierādīt, ka šī atšķirīgā attieksme nav bijusi diskriminējoša.

18. 2008.gada 5.septembrī Satversmes tiesa atkārtoti atteicās ierosināt lietu. Attiecībā uz Satversmes 91.panta pirmo teikumu, kas atspoguļo vienlīdzības principu, Satversmes tiesa norādīja, ka jāizvērtē šādi kritēriji: salīdzināmās grupas; atšķirīga attieksme starp šīm grupām; objektīva un saprātīga pamatojuma atšķirīgai attieksmei trūkums. Tā kā juridiskais pamatojums, ko bija sniedzis iesniedzējs, bija balstīts pieņēmumā, ka vīrieši un sievietes, kuri notiesāti par līdzīga smaguma noziegumiem, ir salīdzināmās situācijās, Satversmes tiesa uzskatīja, ka šis pamatojums ir

acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Attiecībā uz diskriminācijas aizlieguma principu, kas ietverts Satversmes 91.panta otrajā teikumā, Satversmes tiesa norādīja, ka iesniedzējs nebija precizējis pamattiesību, sasaistē ar kuru sūdzība par diskrimināciju bija iesniegta. Tādējādi attiecībā uz šo sūdzības daļu nebija sniegts juridiskais pamatojums un nebija izpildīti konstitucionālās sūdzības formālie kritēriji. Tiktāl, cik būtiski šajā lietā, Satversmes tiesa atsaucās uz Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 3.punktu un 20.panta sesto daļu.

19. Trešajā konstitucionālajā sūdzībā, ko iesniedzējs iesniedza 2008.gada 2.oktobrī, viņš papildus minēja, ka 2008.gada 2.oktobrī viņa lūgums saņemt atļauju dalībai tēva bērēs bija noraidīts. Tādējādi viņš esot diskriminēts dzimuma dēļ, jo sievietes šādā situācijā būtu varējušas apmeklēt bēres. Lai pamatotu viņa sūdzību par diskrimināciju, iesniedzējs atsaucās uz tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, tiesībām uz ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību.

20. 2008.gada 21.novembrī Satversmes tiesa, atsaucoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta sesto daļu, atteicās ierosināt lietu. Tā atzīmēja, ka konstitucionālajā sūdzībā nebija nekāda pamatojuma tam, kāpēc vīriešiem un sievietēm, kuri notiesāti par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem un kam piemērots brīvības atņemšanas sods, būtu jāpiemēro tādi paši soda izciešanas noteikumi, proti, kā vīrieši un sievietes bija salīdzināmās situācijās. Šo iemeslu dēļ, konstitucionālajā sūdzībā iekļautais pamatojums bija acīmredzami nepietiekams pieteikuma apmierināšanai.

II. PIEMĒROJAMĀS NACIONĀLAIS REGULĒJUMS UN PRAKSE

A. Satversme

21. Piemērojamā Satversmes norma noteic:

91.pants

“Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

B. Sodu izpildes kodekss

22. 50.³pants lietas faktisko apstākļu laikā noteica, ka gan slēgtajos, gan daļēji slēgtajos cietumos ir trīs soda izciešanas pakāpes: zemākā, vidējā un augstākā. Atbilstoši 50.¹pantam gan lietas faktisko apstākļu laikā, gan šī sprieduma pieņemšanas brīdī visi ieslodzītie, kuri izcieš sodu slēgtā vai daļēji slēgtā cietumā, uzsāk soda izpildi attiecīgā cietuma zemākajā pakāpē. Tie ir pakļauti “progresīvai soda izpildes” sistēmai, atbilstoši kurai ieslodzītos var pārvietot uz vieglākiem soda izciešanas (cietuma) režīmiem, taču tikai pēc

tam, kad iepriekš noteikta izciešamā soda proporcija izciesta stingrākā režīmā.

23. 50.⁴panta pirmā daļa noteic divas notiesāto grupas, kas izcieš brīvības atņemšanas sodu slēgta tipa cietumos: vīrieši, kam piemērots brīvības atņemšanas sods par smagu vai sevišķi smagu noziegumu izdarīšanu, un notiesātie, kurus pārvieto no daļēji slēgta cietuma sistēmisku vai smagu iepriekšējā režīma pārkāpumu dēļ. Ieslodzītajiem, kas izmitināti slēgta tipa cietumos, jāizcieš vismaz ceturtdaļa no tiem piemērotā soda zemākajā soda izciešanas režīmā. Pēc tam viņus var pārvietot uz vidēja soda izciešanas režīmu, kur viņiem jāizcieš vismaz vēl ceturtdaļa piemērotā soda pirms viņi iegūst iespēju tikt pārcelti uz augstāko soda izciešanas režīmu. No augstākā soda izciešanas režīma ieslodzītos var pārvietot uz daļēji slēgtu cietumu vai nosacīti atbrīvot pirms soda izciešanas.

24. 50.⁵panta pirmā daļa uzskaita 10 notiesāto grupas, kas izcieš sodu daļēji slēgtajos cietumos, tostarp sievietes, kuras izcieš sodu par tīši izdarītiem noziegumiem. Lietas faktisko apstākļu laikā šī norma noteica, ka tad, uzsākot soda izciešanu, notiesātajai personai vismaz piektdaļa no tai piemērotā soda jāizcieš zemākajā režīmā. Pēc tam viņam vai viņai jāizcieš vēl vismaz piektdaļa soda vidējā režīmā, bet atlikušo piemērotā soda daļu var izciest augstākajā režīmā. No augstākā režīma notiesāto personu var pārvietot uz atvērta tipa cietumu vai nosacīti atbrīvot pirms soda izciešanas.

25. Ieslodzītie, kuri izcieš sodu slēgta tipa cietumos, neatkarīgi no piemērojamā soda izciešanas režīma, kā arī ieslodzītie, kas izcieš sodu daļēji slēgta tipa cietumos zemākajā soda izciešanas režīmā, nevar iegūt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Attiecībā uz ieslodzītajiem, kas izcieta sodu vidējā vai augstākajā līmenī daļēji slēgtajos cietumos 50.⁵pants noteica, ka viņiem ir tiesības, saņemot cietuma priekšnieka atļauju, īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu līdz pat septiņām dienām gadā vai līdz piecām dienām saistībā ar radnieka nāvi vai dzīvībai bīstamu slimību.

C. Krimināllikums

26. Krimināllikuma 7.panta pirmā daļa noteic, ka atbilstoši personas vai sabiedrības interešu apdraudējuma raksturam un kaitīgumam noziedzīgi nodarījumi iedalāmi kriminālpārkāpumos, mazāk smagos noziegumos, smagos noziegumos un sevišķi smagos noziegumos.

27. Lietas faktisko apstākļu laikā 7.panta ceturtda daļa noteica, ka smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par pieciem gadiem, bet ne ilgāku par desmit gadiem. 7.panta piektā daļa noteica, ka sevišķi smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par desmit gadiem, mūža ieslodzījums vai nāves sods.

D. Satversmes tiesas likums

28. Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 11.punkts noteic, ka ikvienai personai, kas uzskata, ka tās Satversmē noteiktās pamattiesības ir pārkāptas, ir tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā.

29. 18.panta pirmā daļa uzskaita elementus, kas jāiekļauj pieteikumā Satversmes tiesai. “Juridiskais pamatojums” ir minēts kā viens no šādiem elementiem.

30. Satversmes tiesas likuma 19.²pants noteic:

“(1) Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai.

[..]

(6) Papildus šī likuma 18.panta pirmajā daļā noteiktajam pieteikuma saturam konstitucionālajā sūdzībā jāpamato, ka:

1) ir aizskartas Satversmē noteiktās pieteikuma iesniedzēja pamattiesības, un;

2) ir izmantoti visi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi vai arī tādu nav.

[..]

31. Lietas faktisko apstākļu laikā 20.pants noteica:

“(1) Pieteikumu izskata un par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu lemj kolēģija triju tiesnešu sastāvā.

[..]

(5) Izskatot pieteikumus, kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja:

[..]

3) pieteikums neatbilst šā likuma 18. vai 19.-19.³panta prasībām;

[..]

(6) Izskatot konstitucionālo sūdzību (pieteikumu), kolēģija var atteikties ierosināt lietu arī gadījumos, kad sūdzībā ietvertais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. [..]

E. Satversmes tiesas prakse attiecībā uz lietas ierosināšanu

32. 2002.gada 22.februāra spriedumā (lietā Nr.2001-06-03) Satversmes tiesa secināja:

“2.2. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.2panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību var iesniegt persona, kas “uzskata ...”. Likumā uzsvērts personas, nevis tiesas viedoklis par attiecīgo pamattiesību aizskārums. Likums prasa, lai persona uzskatītu, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības ir aizskartas. Tomēr šī prasība skatāma sasaistē ar Satversmes tiesas likuma 19.2panta sesto daļu, kas prasa šo uzskatu pamatot. Tātad, lai ierosinātu lietu par konstitucionālo sūdzību, nepieciešams konstatēt, ka pieteikumā ietverts pietiekams attiecīgā “uzskata” juridiskais pamatojums, taču Satversmes tiesas kolēģijai nav pienākums šo

SPRIEDUMS LIETĀ “ĒCIS pret LATVIJU”

“uzskatu” izvērtēt līdz galam. Satversmes tiesas kolēģijai ir tiesības atteikties ierosināt lietu tikai tādā gadījumā, ja “uzskata juridiskais pamatojums” ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai, savukārt pienākums to darīt ir tikai tādā gadījumā, ja juridiskā pamatojuma vispār nav. [..]

Satversmes tiesas likuma 20.panta sestās daļas mērķis ir atbrīvot Satversmes tiesu no “darba tukšgaitā” ar acīmredzami nepamatotām sūdzībām. Gadījumos, kad juridiskais pamatojums ir, taču rodas šaubas, vai tas nav acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai, minētā norma tulkojama atbilstoši tās mērķim.”

III. PIEMĒROJAMĀS STARPTAUTISKĀS TIESĪBAS UN PRAKSE

A. Apvienoto Nāciju Organizācija

33. Normu un principu kopums, kas attiecībā uz apiešanos ar ieslodzītajiem un viņu aizsardzību nodibināti Apvienoto Nāciju Organizācijā, ir apkopoti lietā *Khoroshenko pret Krieviju* ([Lielā palāta], iesniegums Nr.41418/04, 69.-75.rindkopa, ECHR 2015). Starptautiskie standarti attiecībā uz ieslodzīto sieviešu aizsardzību ir aprakstīti lietā *Khamtokhu un Aksenchik pret Krieviju* ([Lielā palāta], iesniegumi Nrs.60367/08 un 961/11, 27.-31.rindkopa, 2017.gada 24.janvāris).

34. Papildus jānorāda, ka 2015.gada 17.decembra ANO Minimālie standartnoteikumi par izturēšanos pret ieslodzītajiem (“Nelsona Mandelas noteikumi”), ciktāl attiecināmi, noteic:

“I. Vispārējas piemērošanas noteikumi

Pamatprincipu

[..]

2.noteikums

1. Šos noteikumus piemēro objektīvi. Nepieļauj nekādu diskrimināciju rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politisko vai citu uzskatu, valsts vai sociālās piederības, mantiskā, izcelsmes vai cita statusa dēļ. Tiek respektēta ieslodzīto reliģiskā pārliecība un morālais stāvoklis.

2. Lai nediskriminācijas princips tiktu īstenots praksē, ieslodzījuma vietu administrācijas ņem vērā ieslodzīto, jo īpaši pašu neaizsargātāko kategoriju, individuālās vajadzības ieslodzījuma vietās. Ir nepieciešami līdzekļi ieslodzīto ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzībai un veicināšanai, un tos nedrīkst uzskatīt par diskriminējošiem. [..]

Dažādu kategoriju nošķiršana

11.noteikums

Dažādu kategoriju ieslodzītos tur atsevišķās ieslodzījuma vietās vai ieslodzījuma vietas daļās, ņemot vērā viņu dzimumu, vecumu, sodāmību, apcietināšanas juridisko iemeslu un viņiem piemērojamo režīmu, tādējādi:

a) vīriešus un sievietes, ciktāl tas iespējams, tur atsevišķās ieslodzījuma vietās; ja vienā ieslodzījuma vietā uzņem gan sievietes, gan vīriešus, visām telpām, kas ir piešķirtas sievietēm, ir jābūt pilnībā nodalītām; [..]

Paziņojumi

[..]

70.noteikums

Ieslodzītā tuva radnieka vai dzīvesbiedra smagas slimības vai nāves gadījumā ieslodzījuma vietu administrācija par to nekavējoties paziņo ieslodzītajam. Kad vien apstākļi to atļauj, ieslodzītajam jāatļauj vai nu konvoja pavadībā, vai vienam ierasties pie kritiski slima tuva radnieka vai dzīvesbiedra gultas vai apmeklēt tuva radnieka vai dzīvesbiedra bēres. [..]

II. Īpašām kategorijām piemērojami noteikumi

A. Notiesāti ieslodzītie

Pamatprincipi

[..]

89.noteikums

1. Šo principu ievērošana prasa ārstēšanas individualizāciju un tādējādi elastīgu sistēmu ieslodzīto klasificēšanai grupās. Tādēļ ir vēlams, lai šādas grupas tiktu izvietotas atsevišķās ieslodzījuma vietās, kas piemērotas katrai grupai piemērotajam režīmam.

2. Šajās ieslodzījuma vietās nav jānodrošina vienāda drošības pakāpe visām grupām. Ir vēlams nodrošināt dažādas drošības pakāpes atbilstoši dažādu grupu vajadzībām. Atklātās ieslodzījuma vietas, kas būtībā nenodrošina fizisku drošību pret bēgšanu, bet paļaujas uz ieslodzīto pašdisciplīnu, nodrošina vislabvēlīgākos apstākļus rūpīgi atlasītu ieslodzīto rehabilitācijai. [..]”

35. ANO 2010.gada 21.decembra Noteikumi par izturēšanos pret ieslodzītajām sievietēm un ar brīvības atņemšanu nesaistītu pasākumu veikšanu attiecībā uz sievietēm pārkāpējām (“Bangkokas noteikumi”), papildina Minimālos standartnoteikumus par izturēšanos pret ieslodzītajiem, pievēršoties ieslodzīto sieviešu atšķirīgajām vajadzībām. Ciktāl attiecināms, Bangkokas noteikumi paredz:

“I. Vispārējās piemērošanas noteikumi

1. Pamatprincipi

[Papildina ANO Minimālo standartnoteikumu par izturēšanos pret ieslodzītajiem (Nelsona Mandelas noteikumi) 2.noteikumu]

1.noteikums

Lai nodrošinātu ANO Minimālo standartnoteikumu par izturēšanos pret ieslodzītajiem 6.noteikumā atspoguļoto diskriminācijas aizlieguma principu praktisku piemērošanu, jāņem vērā ieslodzīto sieviešu atšķirīgās vajadzības šo noteikumu piemērošanā. Šādu vajadzību apmierināšana, lai sasniegtu dzimumu līdztiesību, neuzskata par diskriminējošu.

[..]

II. Īpašām kategorijām piemērojamie noteikumi

A. Notiesātas ieslodzītās

1. Kategorizēšana un individualizācija

[Papildina Nelsona Mandelas noteikumu 93. un 94.noteikumu]

[..]

41.noteikums

Ieslodzīto riska izvērtējums un kategorizācija, ņemot vērā dzimumu nodrošina, ka:

(a) Tiek ņemts vērā vispārīgi zemākais risks, ko citiem rada ieslodzītās sievietes, kā arī izteikti kaitīgo ietekmi, ko zemāks soda izciešanas režīms un paaugstināta izolācija var radīt ieslodzītajām sievietēm;

[..]

Savstarpējās attiecības un pēcaprūpe

[Papildina Nelsona Mandelas noteikumu 106. un 108.noteikumu]

[..]

45.noteikums

Cietuma pārvaldei attiecībā uz ieslodzītajām sievietēm maksimāli jāizmanto tādas opcijas, kā atļauja uz noteiktu laiku doties mājās, atvērti cietumi, pusceļa mājas un sabiedrībā balstītas programmas un pakalpojumi, lai vienkāršotu to pāreju no cietuma uz brīvību, lai iespējami ātrākā laikā samazinātu stigmatu un atjaunotu to saskarsmi ar ģimenēm.”

B. Eiropas Padome

36. 2006.gada 11.janvārī Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma rekomendāciju Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas Cietumu noteikumiem (kas aizstāja rekomendāciju Nr.R (87) 3 par Eiropas Cietumu noteikumiem), kas ņēma vērā attīstību sodu politikā, sodu piemērošanas praksē un vispārējā Eiropas cietumu administrācijā. Ciktāl attiecināms uz izskatāmo lietu, Eiropas Cietumu noteikumi izteikti šādi:

“I daļa

Pamatprincipi

1. Pret visām personām, kurām atņemta brīvība, izturas, ievērojot viņu cilvēktiesības.
2. Personas, kurām atņemta brīvība, saglabā visas tiesības, izņemot tās, kas tām likumīgi atņemtas ar lēmumu, ar kuru tām piespriests sods vai piemērots apcietinājums.
- 3 Personām, kurām atņemta brīvība, nosaka minimālos nepieciešamos ierobežojumus, kas ir proporcionāli likumīgajam mērķim, kura sasniegšanai tie noteikti.

[..]

Darbības joma un piemērošana

[..]

13. Šos noteikumus piemēro objektīvi, nediskriminējot tādu iemeslu dēļ kā dzimums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģiskā pārliecība, politiskie vai kādi citi uzskati, etniskā vai sociālā izcelsme, piederība mazākumtautībai, īpašums, izcelšanās vai kāds cits statuss.

[..]

II daļa

Ieslodzījuma apstākļi

Ieslodzīto izvietošana un izmitināšana

[..]

18.10. Visus ieslodzītos izmitina tādos apstākļos, kuros tiem noteikti vismazāk ierobežojošie drošības pasākumi, kas saderīgi ar risku, ka šie ieslodzītie varētu izbēgt vai nodarīt kaitējumu sev vai citiem. [..]

Saskare ar ārpasauli

[..]

24.5. Cietuma administrācija palīdz ieslodzītajiem saglabāt pietiekamu saskari ar ārpasauli un, ja nepieciešams, sniedz tiem atbilstošu sociālo atbalstu.

24.6. Ja saņemtas jebkādas ziņas par to, ka kāds no ieslodzītā tuviem radniekiem ir miris vai smagi slims, par to nekavējoties paziņo ieslodzītajam.

24.7. Ja vien iespējams, ieslodzītajam ir jāatļauj vai nu eskorta pavadībā, vai patstāvīgi atstāt ieslodzījuma vietu, lai apmeklētu slimo tuvinieku vai apmeklētu bēres, vai arī citu humānu iemeslu dēļ. [..]

Sievietes

34.1. Papildu īpašajām šo noteikumu normām, kas attiecas uz ieslodzītajām sievietēm, cietuma administrācija, pieņemot lēmumus, kas jebkādā veidā ietekmē šo sieviešu atrašanos apcietinājumā, pievērš īpašu uzmanību sieviešu vajadzībām, proti, viņu fiziskajām, profesionālajām, sociālajām un psiholoģiskajām vajadzībām.

[..]

IV daļa

Labā kārtība

[..]

Drošība

51.1. Katram ieslodzītajam piemēro minimālos drošības pasākumus, kas nepieciešami, lai to ieslodzījums būtu drošs. [..]

51.3. Iespējami īsā laikā pēc pieņemšanas ieslodzījuma vietā ieslodzītos novērtē, lai noteiktu:

a. cik lielus draudus sabiedrībai viņi radītu, ja viņiem izdotos izbēgt;

b. cik liela ir varbūtība, ka viņi mēģinās bēgt no ieslodzījuma vai nu patstāvīgi, vai arī izmantojot ārēju palīdzību.

51.4. Pēc tam katram ieslodzītajam piemēro tādas drošības nosacījumus, kas atbilst minētajiem riska līmeņiem.

51.5. To, kāds drošības režīms ir nepieciešams, periodiski pārskata līdz pat attiecīgās personas ieslodzījuma beigām.

[..]

VIII daļa

Notiesātajiem ieslodzītajiem piemērotā ieslodzījuma režīma mērķis

102.2. Brīvības atņemšanas dēļ ieslodzījums jau ir sods, tāpēc notiesātajiem ieslodzītajiem piemērotais režīms nevairo ciešanas, kas jau tāpat raksturīgas ieslodzījumam.

Notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamā režīma īstenošana

[..]

103.6. Paredz kārtību, kādā notiesātie var īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, kas ir notiesātajiem ieslodzītajiem piemērojamā vispārējā režīma neatņemama daļa.”

37. Ciktāl attiecināms, Skaidrojums pie Ministru komitejas rekomendācijas Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas Cietumu noteikumiem noteic:

“24.5.noteikums uzliek cietuma administrācijai pozitīvu pienākumu veicināt saziņu ar ārpusauli. Viens veids, kādā to var izdarīt, ir izvērtējot, vai humanitāru apsvērumu dēļ būtu pieļaujama ikviena ieslodzītā īstermiņa atbrīvošana atbilstoši 24.7.noteikumam. ECT ir atzinusi, ka tas noteikti jādara tuva radnieka bērū gadījumā, ja nav riska, ka ieslodzītais bēgs (*Ploski pret Poliju*, iesniegums Nr.26761/95, 2002.gada 12.novembra spriedums). Humanitāri apsvērumi, kas pamatotu īslaicīgu atbrīvošanu, varētu būt saistīti ar ģimenes apstākļiem, piemēram, bērna dzimšanu.”

38. Ciktāl attiecināms uz izskatāmo lietu, Ministru komitejas 1982.gada 24.septembra rekomendācija Nr.R (82) 16 dalībvalstīm par īslaicīgu atbrīvošanu no cietuma noteic:

“Ministru komiteja [..]

Ievērojot, ka īslaicīgs atbrīvojums no cietuma veicina cietumu cilvēcīgumu un uzlabo ieslodzījuma apstākļus;

Ievērojot, ka īslaicīgs atbrīvojums no cietuma ir viens no veidiem, kādā veicināt ieslodzītā sociālo reintegrāciju;

[..]

Dalībvalstu valdībām rekomendē:

1. pēc iespējas biežāk atļaut īslaicīgi atstāt cietumu medicīnisku, izglītojošu, nodarbinātības, ģimenes vai citu sociālo iemeslu dēļ;

2. pieņemot lēmumu par atļauju īslaicīgi atstāt cietumu, ņemt vērā:

- noziedzīgā nodarījuma dabu un smagumu, piemērotā soda ilgumu un izciesto soda laiku,

- ieslodzītā personību un uzvedību, kā arī risku, ja tāds ir, ko viņš vai viņa varētu radīt sabiedrībai,

- ieslodzītā ģimenes un sociālo stāvokli, kas varētu būt mainījies ieslodzījuma laikā,

- lūgtā atbrīvojuma iemeslu, tā ilgumu un noteikumus;

3. ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, atļauju īslaicīgi atstāt cietumu piešķir cik drīz un bieži iespējams;

4. ja vien atbilst sabiedrības drošības mērķiem, piešķirt atļauju īslaicīgi atstāt cietumu ne tikai ieslodzītajiem, kas izcieš sodu atvērta tipa cietumos, bet arī ieslodzītajiem slēgta tipa cietumos;

[..]

9. ciktāl iespējams, informēt ieslodzīto par iemesliem atteikumam atļaut īslaicīgi atstāt cietumu; [..]”

39. Eiropas Padomes Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (“CPT”) pēc vizītes Latvijā, kas norisinājās 2011.gada 5.-15.septembrī, 2013.gada 27.augustā Latvijas valdībai publicēja ziņojumu. Ciktāl attiecināms uz izskatāmo lietu, ziņojumā bija teikts:

“47. Pirms plašāka izklāsta par delegācijas konstatētajiem faktiem apmeklētajās iestādēs CPT vēlas pievērst uzmanību kādam vispārīgākam jautājumam, kas saistīts ar ieslodzītajiem piemēroto režīmu.

Latvijas Soduzpildes kodeksā ir noteikts, ka uz visiem ieslodzītajiem neatkarīgi no piespriedē soda slēgtajos un daļēji slēgtajos cietumos attiecas soda progresīvās izpildes sistēma. Slēgtos cietumos ieslodzītie sodu izcieš trīs secīgās režīma pakāpēs: zemākajā, vidējā un augstākajā. Tiesību aktā noteikts, ka šādiem notiesātajiem vismaz ceturtdaļa soda ir jāizcieš zemākajā režīma pakāpē un jāparāda laba uzvedība, lai viņi varētu turpināt soda izciešanu vidējā režīma pakāpē. Pēc vismaz ceturtdaļas soda izciešanas režīma vidējā pakāpē viņiem var piemērot augstāko režīma pakāpi. [..] Ir svarīgi piebilst, ka soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē ieslodzītajiem cita starpā kopumā ir ierobežotas iespējas strādāt un mazāk saskarsmes iespēju ar ārpusauli. [..]

CPT atgādina, ka “brīvības atņemšanas dēļ ieslodzījums jau ir sods, un tāpēc notiesātajiem ieslodzītajiem piemērotais režīms nedrīkst vairojot ieslodzījuma radītās ciešanas”. Turklāt, lai gan attiecīgo sodu par konkrēto pārkāpumu nosaka tiesu iestāde, cietuma iestādēm, ņemot vērā profesionāli atzītus kritērijus un ieslodzīto individuālu novērtējumu, ir jānosaka drošības un režīma prasības. Tāpēc ir grūti pamatot to, ka noteikta cietumsoda daļa ieslodzītajam obligāti ir jāizcieš noteiktas pakāpes režīmā (zemākajā vai vidējā). CPT uzskata, ka ieslodzītā pārcelšana no vienas pakāpes režīma citā jāpamato ar ieslodzītā attieksmi, uzvedību, piedalīšanos nodarbībās (saistītās ar izglītību, profesionālo apmācību vai darbu), kā arī soda izpildes plānā iepriekš noteiktu pieņemamu mērķu vispārēju īstenošanu. Tāpēc regulāri jāveic individuāla izvērtēšana.

CPT aicina Latvijas varas iestādes pārskatīt attiecīgos tiesību aktus un praksi, ņemot vērā šīs piezīmes.” [izcēlumi un zemsvītras atsaucis izņemti]

40. Pēc nākamās vizītes Latvijā, kas notika no 2016.gada 12. līdz 22.aprīlim, CPT tās 2017.gada 29.jūnija ziņojumā Latvijas valdībai atsaucās uz tās iepriekš izdarītajiem secinājumiem pēc vizītes 2011.gadā. Tā atgādināja tās iebildumus par “progresīvo sodu izpildes” sistēmu un uzsvēra, ka pārcelšana no viena režīma līmeņa uz citu būtu jānosaka ieslodzījuma vietu administrācijai, balstoties uz profesionāli noteiktiem kritērijiem un individuālu izvērtējumu.

JURIDISKAIS ASPEKTS

I. IESPĒJAMS KONVENCIJAS 14.PANTA KOPSAKARĀ AR KONVENCIJAS 8.PANTU PĀRKĀPUMS

41. Iesniedzējs sūdzējās par atšķirīgu attieksmi starp vīriešiem un sievietēm, kas notiesāti par tāda paša veida noziegumiem, nosakot piemērojamos soda izciešanas režīmus, proti, attiecībā uz tiesībām saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, kā rezultātā iesniedzējam bija liegts apmeklēt tēva bēres. Viņš apgalvoja, ka šāda situācija ir pretēja Konvencijas 14.pantam kopsakarā ar Konvencijas 5., 8. un 10.pantu.

42. Ņemot vērā lietas apstākļus un to, ka tai ir tiesības lemt par sūdzībā iekļauto faktisko apstākļu juridisko novērtējumu (skatīt *Radomilja un citi pret Horvātiju* [Lielā palāta], iesniegumi Nrs.37685/10 un 22768/12, 126.rindkopa, 2018.gada 20.marts), Tiesa uzskata par piemērotu izskatīt iesniedzēja sūdzības no Konvencijas 14.panta kopsakarā ar 8.pantu skatupunkta. Šīs normas ir izteiktas šādi:

8.pants

“1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību.

2. Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

14.pants

“Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana ir nodrošināma bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, ticības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai nacionālajai minoritāti, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai jebkura cita stāvokļa.”

43. Papildus Tiesa atzīmē, ka lietās, kuru pamatā ir indivīdu sūdzības, Tiesas uzdevums nav vērtēt nacionālo regulējumu abstrakti, bet gan regulējuma piemērošanu attiecībā uz iesniedzēju konkrētās lietas apstākļos (skatīt, piemēram, *Sommerfeld pret Vāciju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.31871/96, 86.rindkopa, ECHR 2003-VIII, salīdzināt arī ar *Van der Ven pret Nīderlandi*, iesniegums Nr.50901/99, 53.rindkopa, ECHR 2003-II). Līdz ar to šajā lietā Tiesai nav vispārīgi jāsalīdzina cietuma režīms, kādā sodu izcieš iesniedzējs, ar cietuma režīmu, kādā par tādu pašu noziegumu izdarīšanu sodu izcieš sievietes. Tā vietā tai ir jāizvērtē aspekts, kas tieši un personīgi ietekmēja iesniedzēju, un jānoskaidro, vai atteikums izskatīt viņa pieteikumu par dalību tēva bērēs ir uzskatāms par diskrimināciju,

kas balstīta dzimumā un ir pretrunā Konvencijas 14.pantam kopsakarā ar Konvencijas 8.pantu.

A. Valdības sākotnējais iebildums

1. Pušu apsvērumi

44. Valdība argumentēja, ka Tiesa nevar izskatīt šo lietu pirms Satversmes tiesa nav sniegusi savu vērtējumu par Sodu izpildes kodeksa 50.⁴panta atbilstību Konvencijai. Satversmes tiesa ir efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis, kas radīts tieši šādiem gadījumiem, kas ir spējīgs sniegt atlīdzinājumu un bija gan teorētiski, gan praktiski pieejams iesniedzējam. Tomēr iesniedzēja konstitucionālās sūdzības noraidīja juridiskā pamatojuma trūkuma dēļ. Iesniedzējs bija informēts par obligātajiem aspektiem, kas jāiekļauj konstitucionālajā sūdzībā, un viņš nevar apiet prasību izsmelt nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus, tīši un konsekventi iesniedzot nepilnīgas un nepietiekami pamatotas konstitucionālās sūdzības. Turklāt iesniedzējam nebija šķēršļu novērst Satversmes tiesas identificētos trūkumus un iesniegt jaunu konstitucionālo sūdzību.

45. Tāpat iesniedzējs nebija Satversmes tiesā sūdzējies, ka Sodu izpildes kodekss neparedz tiesības personām, kas izcieš sodu slēgtos cietumos, saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu (*compassionate leave*). Proti, iesniedzējs nebija sūdzējies par normu, kas noteic notiesāto, kas izcieš sodu dažādos režimos, tiesību un pienākumu atšķirības.

46. Iesniedzējs apgalvoja, ka viņš savu resursu un prasmju ietvaros bija mēģinājis aizsargāt savas tiesības Satversmes tiesā. Viņš uzsvēra, ka normāla persona nevar baudīt Satversmes tiesas aizsardzību, jo tās noteiktie standarti bija nesamērīgi augsti personai, kam nav iegūta juridiskā izglītība. Konstitucionālās sūdzības sagatavošana ir sarežģīts uzvedums pat juridiskās jomas pārstāvjiem; līdz ar to nav taisnīgi vainot iesniedzēju par nespēju pienācīgi rīkoties šajā sarežģītajā tiesību jomā.

2. Tiesa

47. Tiesa atkārtoti uzsver, ka Konvencijas izveidotajam tiesību aizsardzības mehānismam ir nacionālajām sistēmām pakārtota (subsidiāra) loma, aizsargājot cilvēktiesības. Noteikums par nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu izsmelšanu tādēļ ir būtiska šīs aizsardzības sistēmas funkcionēšanas daļa. Valstis ir atbrīvotas no atbildības par savām darbībām starptautiskas institūcijas priekšā pirms tām ir bijusi iespēja sakārtot lietas savā tiesību sistēmā, un tiem, kuri, iesniedzot sūdzības pret valsti, vēlas izmantot Tiesas uzraugošo jurisdikciju, ir pienākums vispirms izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus, ko sniedz nacionālā tiesību sistēmā (skatīt *Chiragov un citi pret Armēniju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.13216/05, 115.rindkopa, ECHR 2015).

48. Lai arī Konvencijas 35.panta 1.punkts jāpiemēro ar zināmu elastību un bez formālisma, tas ierasti pieprasa, lai sūdzības, ko vēlāk plānots iesniegt Tiesā, būtu vismaz pēc būtības un atbilstoši nacionālajās tiesībās noteiktajām formālajām prasībām un termiņiem izteiktas piemērotajām nacionālajām tiesām (skatīt *Akdivar un citi pret Turciju*, 1996.gada 16.septembris, 66. un 69.rindkopa, *Ziņojumi par spriedumiem un lēmumiem*, 1996-IV). Nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanu nevar izmantot pret iesniedzēju, ja par spīti viņa vai viņas nespējai ievērot likumā noteikto formu, kompetentā institūcija tāpat ir izskatījusi sūdzības būtību (skatīt *Gäffen pret Vāciju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.22978/05, 143.rindkopa, ECHR 2010).

49. Izskatāmajā lietā puses piekrīt, ka iespējamā iejaukšanās iesniedzēja tiesībās radās no nacionālās tiesību normas. Kā Tiesa konsekventi ir secinājusi, ja sūdzības par iespējamu Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu pamatā ir Latvijas nacionālā tiesību norma, principā pirms vērsšanās ar sūdzību Tiesā personai būtu jāuzsāk process Satversmes tiesā (skatīt, piemēram, *Grišankova un Grišankovs pret Latviju* (lēmums), iesniegums Nr.36117/02, ECHR 2003-II (izvilkumi), un *Larionovs un Tess pret Latviju* (lēmums), iesniegums Nr.45520/04, 142.-143.rindkopa un 167.rindkopa, 2014.gada 25.novembris).

50. Tiesa ņem vērā, ka iesniedzējs iesniedza trīs konstitucionālās sūdzības, apstrīdot Sodū izpildes kodeksa 50.⁴panta atbilstību Satversmei. Savā trešajā konstitucionālajā sūdzībā iesniedzējs uzsvēra, ka šīs normas dēļ viņam nebija iespēja apmeklēt tēva bēres. Tādējādi attiecībā uz sūdzību, ko izskata Tiesa (skatīt 43.rindkopu iepriekš), nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu izsmelšanas jautājumā noteicoša ir tieši iesniedzēja trešā konstitucionālā sūdzība. Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu, norādot, ka viņa sūdzībai trūkst juridiskā pamatojuma. Līdz ar to jānoskaidro, vai iesniedzējs bija izpildījis pienākumu izsmelt atbilstošo tiesību aizsardzības līdzekli.

51. Pirmkārt, Tiesa ņem vērā, ka atbilstoši Satversmes tiesas likumam ir divi pamati atteikties ierosināt lietu, kad nepieciešamais juridiskais pamatojums ir bijis nepietiekams. Satversmes tiesa var secināt, ka persona nav izpildījusi formālās prasības konstitucionālās sūdzības iesniegšanai (tostarp pienākumu sniegt juridisko pamatojumu) un atsaukties uz šī likuma 20.panta piektās daļas 3.punktu. Alternatīvi – tā var secināt, ka sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams, lai apmierinātu sūdzību, atsaucoties uz 20.panta sesto daļu (skatīt 31.rindkopu iepriekš) – atteikuma pamats, kas šķietami satur izvēles brīvības aspektus (*discretionary element*) (skatīt 32.rindkopu iepriekš). Ņemot vērā minēto, Tiesa uzskata par būtisku faktu, ka trešo konstitucionālo sūdzību, tāpat kā iepriekšējās divas, noraidīja, atsaucoties uz otro pamatu (skatīt 16., 18 un 20.rindkopu iepriekš). Salīdzinājumam, lietās, kurās Tiesa ir pieņēmusi Valdības argumentu par nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanu, pamatojoties uz nepietiekami pamatotām konstitucionālajām sūdzībām, Satversmes tiesa ir

secinājusi, ka konkrētā sūdzība nav bijusi atbilstoša Satversmes tiesas likuma 19.²panta prasībām (skatīt *Gubenko pret Latviju* (lēmums), iesniegums Nr.6674/06, 9. un 25.rindkopa, 2015.gada 3.novembris, un *Svārpstons un citi pret Latviju* (lēmums), iesniegums Nr.14976/05, 26. un 51.rindkopa, 2016.gada 16.decembris).

52. Otrkārt, viņa trešajā konstitucionālajā sūdzībā iesniedzējs sūdzējās tieši par diskrimināciju, kas pamatota ar dzimumu, saistībā ar to, ka vīrieši salīdzinājumā ar sievietēm tiek pakļauti stingrākam cietuma režīmam un lielākiem viņu tiesību ierobežojumiem. Viņš uzsvēra, ka šī atšķirība saskatāma starp vīriešiem un sievietēm, kas notiesāti par tāda paša smaguma noziegumiem un kam piemērots tāds pats sods, un tāpēc skāra salīdzināmas personu grupas. Viņš apgalvoja, ka tas ir radījis nepamatotu atšķirīgu attieksmi starp vīriešiem un sievietēm to tiesībās lūgt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, jo, ņemot vērā noteikto soda izciešanas režīmu, vīriešiem nemaz nebija tiesību lūgt šādu atļauju (skatīt 15., 17. un 19.rindkopu iepriekš). Līdz ar to Tiesa uzskata, ka šajā trešajā konstitucionālajā sūdzībā iesniedzējs tieši un pēc būtības bija cēlis sūdzību par diskrimināciju, ko viņš šobrīd ir iesniedzis Tiesā (salīdzināt *Schwarzenberger pret Vāciju*, iesniegums Nr.75737/01, 31.rindkopa, 2006.gada 10.augusts, un *Luig pret Vāciju* (lēmums), iesniegums Nr.28782/04, 2007.gada 25.septembris).

53. Treškārt, attiecībā uz Valdības iebildumu, ka iesniedzējs varēja iesniegt vēl vienu sūdzību, kad būtu novērsis konstatētos trūkumus, Tiesa atzīmē, ka Satversmes tiesa secināja, ka iesniedzējs nebija pietiekami pamatojis savu sūdzību, ka vīrieši un sievietes bija salīdzināmās situācijās, attiecībā uz visām trim viņa iesniegtajām sūdzībām; arī pēc tam, kad viņš uzsvēra, ka atšķirīgā attieksme saskatāma starp vīriešiem un sievietēm, kas notiesāti par vienāda smaguma noziegumiem un kam piemēroti līdzīgi sodi. Tādēļ Tiesa uzskata, ka, ievērojot tās lēmumos iekļauto motivāciju, proti, noraidot trešo konstitucionālo sūdzību, Satversmes tiesa vismaz daļēji pauda savu nostāju par iesniedzēja diskriminācijas sūdzības būtību (salīdzināt ar *Gäfgen*, citēts iepriekš, 145.rindkopa, un *Jalloh pret Vāciju* (lēmums), iesniegums Nr.54810/00, 2004.gada 26.oktobris).

54. Visbeidzot, attiecībā uz Valdības argumentu, ka iesniedzējs Satversmes tiesā nebija apstrīdējis normas, kas noteica atšķirības starp notiesāto, kas izcieš sodu dažādos cietuma režīmos, tiesībām un pienākumiem, satversmību, Tiesa atzīmē, ka iesniedzējs nesūdzas par to, ka dažādos cietumu režīmos ieslodzīto tiesības ierobežotas dažādos apjomos. Tāpat viņš nesūdzas, ka ieslodzītie, kas izcieš sodu noteiktā cietuma režīmā, nevar saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Tā vietā viņa sūdzība ir saistīta ar faktu, ka vīrieši un sievietes, kas notiesāti par līdzīga smaguma noziegumiem, uzsāk soda izciešanu dažādos cietuma režīmos, tādējādi radot atšķirības viņu tiesību ierobežojumos, proti, vispārējs aizliegums ieslodzītajiem vīriešiem lūgt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Tādēļ Tiesu nepārlicina apgalvojums, ka normas, kas nosaka tiesības un

pienākumus, kas attiecināmi uz personām dažādos cietumu režīmos, apstrīdēšana Satversmes tiesā būtu bijis efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis sūdzībai, ko iesniedzējs ir iesniedzis Tiesā.

55. Ievērojot iepriekš minēto, Tiesa secina, ka iesniedzējs bija devis nacionālajām institūcijām iespēju, ko atbilstoši Konvencijas 35.panta 1.punktam principā būtu jāsniedz Konvencijas dalībvalstīm, sakārtot apgalvotos iespējamus tiesību pārkāpumus (salīdzināt ar *Muršić pret Horvātiju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.7334/13, 72.rindkopa, 2016.gada 20.oktobris). Līdz ar to Valdības iebildums par nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanu ir jānoraida.

B. Sūdzības pieņemamība un būtība

1. Pušu apsvērumi

(a) Iesniedzējs

56. Iesniedzējs apgalvoja, ka viņu diskriminēja dzimuma dēļ, jo kā par smaga un sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu notiesātais, viņš uzsāka soda izciešanu slēgtā cietumā. Sievietes, kuras notiesātas par tādu pašu noziegumu izdarīšanu, uzsāk soda izciešanu daļēji slēgtos cietumos. Līdz ar to ieslodzītā vīrieši un ieslodzītās sievietes, kas notiesāti par tādu pašu noziegumu izdarīšanu un kam piemēroti līdzīgi sodi, ir pakļauti atšķirīgiem cietumu režīmiem, un šo divu grupu tiesību ierobežojumu apjomi ir atšķirīgi. Galvenokārt, ieslodzītajiem, kuri izcieš sodu slēgtos cietumos, nav tiesību lūgt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, kamēr ieslodzītajiem daļēji slēgtajos cietumos, piemēram, ieslodzītajām sievietēm iesniedzējam līdzīgā situācijā šādas tiesības ir.

57. Atbildot uz Valdības apsvērumiem, iesniedzējs argumentēja, ka fakts, ka sievietes vispārīgi pastrādā mazāk noziegumu, nevar attaisnot stingrākus ieslodzījuma apstākļus vīriešiem. Tāpat nav pamatojuma secinājumam, ka viņam kā vīrietim būtu mazāka vēlme vai mazāk tiesību satikt viņa ģimenes locekļus un citus radniekus. Ikvienas personas attieksme pret ģimenes vērtībām ir individuāla un nekādā veidā nav saistīta ar tās dzimumu. Turklāt vairāk iespēju satikt ģimenes locekļus un citus radniekus ir vadošs apsvēruma ieslodzīto resocializācijai.

58. Iesniedzējs uzsvēra, ka viņa dzimums ir bijis vienīgais iemesls, kādēļ viņam neļāva apmeklēt viņa tēva bēres, jo atteikums bija balstīts tikai un vienīgi uz cietuma režīmu, kādā viņš izcieta sodu. Nebija citu iemeslu, jo viņš nebija pārkāpis šī režīma noteikumus, kam varētu būt bijusi ietekme uz šādu lēmumu. Šo apstiprināja fakts, ka vēlāk, kad viņu pārcēla uz citu cietuma režīmu, viņam četras reizes piešķīra atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Šajos gadījumos viņš savlaicīgi atgriezās cietumā un nebija sabiedrībai vai tās locekļiem radījis kādu kaitējumu.

59. Iesniedzējs apgalvoja, ka attiecībā uz to, ka viņam nebija iespējas apmeklēt tēva bēres un mierināt radniekus, nebija iespējama restitūcija. Savukārt, ja salīdzina, ieslodzītajām sievietēm bija tiesības saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu ne tikai, lai apmeklētu radnieku bēres, bet arī, lai apciemotu ģimenes locekļus, kas sirgst no nedziedināmām slimībām. Iesniedzējs apgalvoja, ka tad, ja viņš būtu sieviete, viņš būtu varējis apciemot tēvu, kad viņš vēl bija slimnīcā.

60. Visbeidzot iesniedzējs argumentēja, ka Latvija nebija spērusi nekādus soļus, lai ieviestu Ministru komitejas Rekomendāciju Nr. R (82) 16 par īslaicīgu atbrīvošanu no cietuma (skatīt 38.rindkopu iepriekš).

(b) Valdība

61. Valdība piekrita, ka atteikums iesniedzējam izsniegt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, lai apmeklētu tēva bēres, iejaucās viņa Konvencijas 8.pantā garantētajās tiesībās uz ģimenes dzīves neaizskaramību. Tomēr šī iejaukšanās bija noteikta ar likumu un vērsta uz leģitīma mērķa – sabiedrības drošības, noziedzības novēršanas un citu cilvēku tiesību un brīvību aizsardzības – sasniegšanu. Atbilstoši Valdības sacītajam šis ierobežojums bija balstīts uz individuālu izvērtējumu, jo pēc tam, kad ieslodzītais ir izcietis noteiktu soda daļu, īpašs mehānisms var lemt par viņa pārcelšanu uz zemākas drošības cietumu. Tā vērsta Tiesas uzmanību arī uz Tiesībsarga viedokli, kurā uzsvērtā to ieslodzīto, uz kuriem šis ierobežojums attiecas, bīstamība (skatīt 14.rindkopa iepriekš). Turklāt, ņemot vērā lietās *Laduna pret Slovākiju* (iesniegums Nr.31827/02, ECHR 2011) un *Dickson pret Apvienoto Karalisti* ([Lielā palāta], iesniegums Nr.44362/04, ECHR 2007-V) secināto, valstīm ir plaša rīcības brīvība jautājumos, kas skar ieslodzītos, sodu politiku un sociālo stratēģiju, un atbilstoši lietā *Khoroshenko pret Krieviju* ([Lielā palāta], iesniegums Nr.41418/04, ECHR 2015), secinātajam piemērotā soda smagums vismaz daļēji var tikt saistīts ar cietuma režīmu. Līdz ar to Valdība uzskatīja, ka iejaukšanās bija notikusi būtiskas sabiedrības nepieciešamības dēļ un samērīga ar izvirzīto leģitīmo mērķi, tādejādi esot attaisnojama atbilstoši Konvencijas 8.panta 2.punkta noteikumiem.

62. Attiecībā uz Konvencijas 14.pantu Valdība apgalvoja, ka situācijas, kurās atrodas notiesātie vīrieši un notiesātās sievietes, kuri izdarījuši smagus vai sevišķi smagus noziegumus, nav pietiekami līdzīgas, lai šīs grupas salīdzinātu. Turklāt Bangkokas noteikumi atzīst ieslodzītās sievietes kā vienu no neaizsargātajām grupām, kam ir īpašas vajadzības un prasības. Vienlīdzības princips neaizliedz iespēju vai nepieciešamību attiecībā uz kriminālsodu izpildi veidot atšķirīgus režīmus, kas pilnībā ņemtu vērā atšķirības starp dažādām notiesāto grupām.

63. Valdība argumentēja, ka starp sodu tiesību pētniekiem, zinātniekiem un nacionālo politiku veidotājiem bija vienprātība, ka notiesātie vīrieši un sievietes ir atšķirīgi lielākajā daļā jomu un ka identiski veidotas pieejas neveicināja ieslodzīto sieviešu resocializāciju. Cietumu režīmi, kas bija

izveidoti, lai izmitinātu ieslodzītos vīriešus, kopumā ir daudz stingāki, ņemot vērā potenciālos riskus un apdraudējumu cietumu un to darbinieku drošībai, kā arī ieslodzīto savstarpējās vardarbības un bēgšanas mēģinājumu riskus. Visi šie riski bija ievērojami zemāki vai pat neesoši ieslodzīto sievietes vidū. Notiesātās sievietes kopumā nebija tik vardarbīgas un ar noslieci uz agresiju pret citām ieslodzītajām un ieslodzījuma vietu personālu. Tādēļ nebija objektīvas nepieciešamības pakļaut ieslodzītās sievietes apstākļiem, kas to dabas dēļ bija ievērojami ierobežojošāki, taču absolūti nevajadzīgi.

64. Latvijā šo problēmu vēsturiski risina, izveidojot trīs atšķirīgus cietumu režīmus, kā arī atsevišķu cietuma infrastruktūru – daļēji slēgtu cietumu, kurā izmitinātas tikai notiesātās sievietes. Pieeja, kurā notiesātie vīrieši un sievietes tika izmitināti atsevišķi, bet vienā infrastruktūrā (cietumā), bija izrādījusies kaitīga notiesātajām sievietēm, jo tādējādi viņas izcieta sodu striktākā režīmā, nekā tas bija objektīvi nepieciešams.

65. Valdība argumentēja, ka atšķirības starp cietumu režīmiem ļāva ņemt vērā dzimumu atšķirības to izdarīto noziegumu statistikā. Latvijā starp notiesātajiem kopumā 6,2% veidoja notiesātās sievietes. Aptuveni 70% no noziegumiem, ko pastrādājušas sievietes, nebija saistīti ar vardarbību, un tikai aptuveni 10% no noziegumiem, kas saistīti ar vardarbību, bija izdarījušas sievietes. Līdzīgi kā Eiropā kopumā, Latvijā lielākā daļa sieviešu, kam piemērots brīvības atņemšanas sods, notiesātas par relatīvi maznozīmīgiem nodarījumiem un nerada apdraudējumu sabiedrībai.

66. Tāpat Valdība uzsvēra, ka Latvijas sodu izpildes sistēma paredzēja vienlīdzīgu attieksmi pret ieslodzītajiem vīriešiem un sievietēm, kas ir salīdzināmas grupas. Proti, ieslodzītie vīrieši un sievietes, kas izcieš sodu vidējā soda izciešanas režīmā, baudīja tādas pašas privilēģijas. Šo apstiprināja fakts, ka pēc iesniedzēja pārcelšanas uz vidējo soda izciešanas režīmu, viņam četras reizes piešķīra atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu.

67. Visbeidzot, Valdība apgalvoja, ka šajā lietā noteicošais jautājums nebija iespējama dzimumā balstīta diskriminācija, bet drīzāk fakts, ka Sodu izpildes kodekss neparedzēja iespēju saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu tiem notiesātajiem, kas izcieta sodu slēgtos cietumos augstākajā soda izciešanas režīmā. Tomēr šāda sūdzība nebija nosūtīta Valdībai apsvērumu sniegšanai. Tai pat laikā Valdība argumentēja, ka savā atbildē uz Valdības apsvērumiem iesniedzējs bija mēģinājis argumentēt savu sūdzību no Konvencijas 8.panta perspektīvas. Valdības ieskatā tas bija uzskatāms par mēģinājumu patvaļīgi paplašināt sūdzības, kas nosūtīta Valdībai apsvērumu sniegšanai, tvērumu.

2. Tiesa

(a) Lietas tvērums

68. Tiesa iepriekš ir atzinusi, ka Tiesai iesniegtas lietas, kuras pamatā ir personas īstenotas tiesības iesniegt sūdzību Tiesā, tvērumu nosaka

iesniedzēja sūdzība vai “prasība” (skatīt *Radomilja un citi*, citēts iepriekš, 108.-109. un 120.-122.rindkopa). Sūdzības, kas iesniegtas pēc lietas nosūtīšanas Valdībai apsvērumu sniegšanai, Tiesa var izskatīt tikai tad, ja tās ir uzskatāmas par iesniedzēja sākotnējās sūdzības Tiesai precizējumu vai papildinājumu (skatīt *Piryanik pret Ukrainu*, iesniegums Nr.75788/01, 20.rindkopa, 2005.gada 19.aprīlis).

69. Tiesa ņem vērā, ka savā iesnieguma veidlapā iesniedzējs sūdzējās par dzimumā balstītu diskrimināciju attiecībā uz piemērojamo cietuma režīmu, kā rezultātā viņam nebija atļauts apmeklēt tēva bēres. Atbildot uz Valdības apsvērumiem, iesniedzējs papildus argumentēja, ka tas, ka viņam nebija tiesību saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu un, attiecīgi, sekojošais atteikums viņam atļaut apmeklēt tēva bēres varētu būt diskriminējošs. Tiesa uzskata, ka iesniedzēja apsvērumi papildina viņa sūdzību par Konvencijas 14.panta kopsakarā ar Konvencijas 8.pantu iespējamo pārkāpumu, kāda tika nosūtīta Valdībai apsvērumu sniegšanai, un nav uzskatāma par mēģinājumu iesniegt jaunu sūdzību.

(b) Pieņemamība

(i) Vai lietas fakti ietilpst Konvencijas 8.panta tvērumā

70. Tiesa atkārtoti uzsver, ka Konvencijas 14.pants papildina citas Konvencijā un tās protokolos ietvertās normas. Tas nepastāv neatkarīgi, jo tā ietekme rodas tikai saiknē ar citu tiesību un brīvību baudīšanu. Lai 14.pants būtu piemērojams, pietiek, ka lietas fakti ietilpst cita Konvencijas vai tās protokola panta piemērošanas tvērumā. Tādējādi Tiesai visupirms jānoskaidro, vai lietas fakti ietilpst 8.panta vispārējā piemērošanas tvērumā (skatīt *Konstantin Markin pret Krieviju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.30078/06, 124.rindkopa, ECHR 2012 (izvilkumi)).

71. Tiesa jau iepriekš vairākkārt ir izskatījusi sūdzības par atteikumiem atļaut ieslodzītajam apmeklēt slimus radniekus vai radnieku bēres un nomainīgi ir secinājusi, ka šādi atteikumi rada iejaušanos Konvencijas 8.pantā garantētajās tiesībās uz ģimenes dzīves neaizskaramību (skatīt *Lind pret Krieviju*, iesniegums Nr.25664/05, 92.rindkopa, 2007.gada 6.decembris; *Schemkamper pret Franciju*, iesniegums Nr.75833/01, 31.rindkopa, 2005.gada 18.oktobris; *Ploski pret Poliju*, iesniegums Nr.26761/95, 32.rindkopa, 2002.gada 12.novembris; un *Giszczak pret Poliju*, iesniegums Nr.40195/08, 36.-37.rindkopa, 2011.gada 29.novembris).

72. Līdz ar to Tiesa secina, ka iesniedzēja sūdzība par iespējamu diskrimināciju attiecībā uz piemērojamo cietuma režīmu, kas noveda līdz atteikumam iesniedzējam apmeklēt viņa tēva bēres, ietilpst Konvencijas 8.panta tvērumā.

(ii) *Vai iespējamā atšķirīgā attieksme bija balstīta kādā no Konvencijas 14.pantā uzskaitītajiem pamatiem*

73. Konvencijas 14.pants neaizliedz jebkādu atšķirīgu attieksmi, bet tikai tādu, kas balstīta uz identificējamu, objektīvu vai personīgu īpašību vai statusu, pēc kā var atšķirt indivīdus vai grupas citu no citas. Tas uzskaita specifiskus aizliegtos pamatus, kas uzskatāmi par “statusu”; tomēr saraksts ir ilustratīvs un neizsmelošs (skatīt *Khamtokhu un Aksenchik pret Krieviju* [Lielā palāta], iesniegumi Nrs. 60367/08 un 961/11, 61.rinkopa, 2017.gada 24.janvāris).

74. Iesniedzējs sūdzas, ka viņš ir diskriminēts dzimuma dēļ, jo ieslodzītie vīrieši un sievietes tiek pakļauti atšķirīgiem cietumu režīmiem, kas rezultējas dzimumā balstītā atšķirīgā attieksmē attiecībā uz tiesībām lūgt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Tiesa atzīmē, ka “dzimums” ir tieši minēts 14.pantā kā viens no aizliegtajiem diskriminācijas pamatiem.

(iii) *Secinājums*

75. Līdz ar to izskatāmajā lietā ir piemērojams Konvencijas 14.pants kopsakarā ar 8.pantu.

76. Tiesa atzīmē, ka šī sūdzība nav acīmredzami nepamatota Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē. Tāpat tā atzīmē, ka tā nav noraidāma citu iemeslu dēļ. Tādēļ tā atzīstama par pieņemamu izskatīšanai.

(c) **Būtība**

(i) *Vai iesniedzējs bija tādā pašā vai salīdzināmā situācijā kā notiesātās sievietes*

77. Valdības pozīcija Tiesā bija balstīta uz apsvērumu, ka ieslodzītie vīrieši un sievietes nav salīdzināmas grupas.

78. Tiesa konsekventi ir norādījusi, ka 14.panta piemērošana ir iespējama, ja ir konstatējama atšķirīga attieksme starp personām, kas ir vienādos vai salīdzināmos apstākļos. Prasība norādīt uz vienādām vai salīdzināmām situācijām nepieprasa, lai salīdzināmās grupas būtu identiskas. Personai jāpierāda, ka, ņemot vērā viņa/viņas sūdzības būtību, viņš/viņa bija salīdzināmos apstākļos ar citiem, pret kuriem attieksme bija atšķirīga (skatīt, piemēram, *Fábián pret Ungāriju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.78117/13, 113.rindkopa, ECHR 2017 (izvilkumi)).

79. Lietā *Khamtokhu un Aksenchik* (citēts iepriekš) iesniedzēji, kuri bija vīrieši, cita starpā, sūdzējās par dzimumā balstītu diskrimināciju, jo sievietēm nevarēja piemērot mūža ieslodzījumu. Tiesa secināja, ka iesniedzēji bija vienādā situācijā ar visiem citiem pārkāpējiem, ieskaitot pārkāpējas sievietes, kuras notiesātas par tādiem pašiem vai līdzīgiem nodarījumiem (skatīt *Khamtokhu un Aksenchik*, citēts iepriekš, 68.rindkopa; salīdzināt arī ar *Laduna*, citēts iepriekš, 56.-58.rindkopa un *Clift pret Apvienoto Karalisti*, iesniegums Nr.7205/07, 67.-68.rindkopa, 2010.gada 13.jūlijs).

80. Izskatāmajā lietā atšķirīga attieksme skar vīriešus un sievietes, kuri notiesāti par smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem. Tādējādi, līdzīgi kā lietā *Khamtokhu un Aksenchik*, tas skar indivīdus, kas izdarījuši tādu pašu vai salīdzināmu nodarījumu un kam ir piemērots brīvības atņemšanas sods (kontrastēt ar *Gerger pret Turciju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.24919/94, 69.rindkopa, 1999.gada 8.jūlijs, kur Tiesa secināja, ka nelabvēlīgāka attieksme pret personām, kas notiesātas par terorismu, ir atšķirība nevis starp dažādām personu grupām, bet starp dažādiem nodarījumiem). Attiecībā uz sūdzības dabu Tiesa atzīmē, ka tā ir saistīta ar veidu, kādā soda izciešanas režīms ietekmēja ieslodzīto tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežojumus, proti, attiecībā uz to tiesībām saņemt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Līdz ar to sūdzība ir saistīta ar jautājumu, kas ir vienlīdz nozīmīgs visiem ieslodzītajiem (salīdzināt ar *Varnas pret Lietuvu*, iesniegums Nr.42615/06, 113.rindkopa, 2013.gada 9.jūlijs).

81. Tādējādi Tiesa secina, ka, ņemot vērā konkrēto sūdzību, iesniedzējs var apgalvot, ka ir bijis identiskā situācijā ar ieslodzītajām sievietēm, kuras notiesātas par tādiem pašiem vai pielīdzināmiem noziegumiem.

(ii) *Vai atšķirīgā attieksme bija objektīvi pamatota*

82. Ne katra atšķirīga attieksme būs 14.panta pārkāpums. Tiesa konsekventi ir norādījusi, ka atšķirīga attieksme ir diskriminējoša, ja tai nav objektīva un saprātīga pamatojuma – citiem vārdiem, ja tā nav vērsta uz leģitīma mērķa sasniegšanu vai arī nav nodrošināts samērīgs līdzsvars starp izvēlētajiem līdzekļiem un izvirzīto leģitīmo mērķi (skatīt, piemēram, *Konstantin Markin*, citēts iepriekš, 125.rindkopa).

83. Dalībvalstis bauda noteiktu rīcības brīvību, vērtējot, vai un kādā apjomā atšķirības citādi salīdzināmos apstākļos attaisno atšķirīgu attieksmi. Rīcības brīvības apjoms ir atkarīgs no katras lietas apstākļiem, būtības un konteksta (skatīt *Khamtokhu un Aksenchik*, citēts iepriekš, 77.rindkopa). Nacionālajām institūcijām, kuru uzdevums ir izsvērt sabiedrības intereses, būtu jābauda plaša izvēles brīvība, kad tām jāpieņem lēmumi par jūtīgiem jautājumiem, kā sodu politika (turpat, 85.rindkopa). Kā norāda Valdība, Tiesa, patiesi, ir pieņēmusi, ka principā attiecībā uz jautājumiem par ieslodzītajiem un sodu politiku valstīm ir plaša rīcības brīvība (skatīt *Alexandru Enache pret Rumāniju*, iesniegums Nr.16986/12, 78.rindkopa, 2017.gada 3.oktobris, un *Varnas*, citēts iepriekš, 115.rindkopa).

84. No otras puses, Tiesa ir vairākkārt secinājusi, ka progress dzimumu līdztiesības jomā mūsdienās ir būtisks mērķis Eiropas Padomes dalībvalstīs, un ir jāsniedz ļoti būtiski iemesli, lai šādu atšķirīgu attieksmi uzskatītu par atbilstošu Konvencijai. Proti, atsaukšanās uz tradīcijām, vispārīgiem pieņēmumiem vai dominējošām sabiedrības attieksmēm kādā noteiktā valstī, līdzīgi kā jebkuri stereotipi, kas balstīti personas rasē, izcelsmē, ādas krāsā vai seksuālajā orientācijā, nevar pašas par sevi uzskatīt par tādām, kas sniegtu pietiekamu pamatojumu atšķirīgai attieksmei (skatīt *Konstantin Markin*,

citēts iepriekš, 127.rindkopa; *Khamtokhu un Aksenchik*, citēts iepriekš; 78.rindkopa, un *Carvalho Pinto de Sousa Morais pret Portugāli*, iesniegums Nr.17484/15, 46.rindkopa, ECHR 2017).

85. No apsvērumiem, kas iesniegti, iespējams secināt, ka atbilstoši Valdības vērtējumam atšķirīga attieksme bija vērsta uz nepieciešamību aizsargāt ieslodzītās sievietes no negatīvas ietekmes, ko varētu radīt identiski veidota pieeja, kas nepietiekami ņemtu vērā ieslodzīto sieviešu vajadzības.

86. Tiesa piekrīt, ka atšķirīga attieksme, kuras mērķis ir nodrošināt saturisku vienlīdzību varētu būt attaisnojama atbilstoši Konvencijas 14.pantam. Tiesa apzinās dažādos Eiropas un starptautiskos instrumentus, kas veidoti, lai nodrošinātu, ka atšķirīgās ieslodzīto sieviešu vajadzības tiek ņemtas vērā (skatīt 33.-37.rindkopu iepriekš). Tāpat Tiesa ir atzinusi, ka ieslodzīto sieviešu īpašo vajadzību nodrošināšanu, jo īpaši attiecībā uz maternitāti, lai pēc būtības sasniegtu dzimumu līdztiesību, nevar uzskatīt par diskriminējošu (skatīt *Alexandru Enache*, citēts iepriekš, 77.rindkopa). Līdz ar to noteiktas atšķirības soda izciešanas režīmos, kas piemērojami vīriešiem un sievietēm, ir pieņemami un var būt pat nepieciešami, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesību. Tomēr arī attiecībā uz penitenciāro sistēmu un soda izciešanas režīmiem atšķirīgai attieksmei, kas balstīta personas dzimumā, jābūt samērīgai (turpat, 70.rindkopa).

87. Tiesa pievēršas Valdības teiktajam, ka Latvijas penitenciārā sistēma pret salīdzināmām grupām attiecas vienlīdzīgi, jo ieslodzītie vīrieši un sievietes, kas izcieš sodu vidējā soda izciešanas režīmā, bauda vienādas privilēģijas (skatīt 66.rindkopu iepriekš). Tiesa atzīmē, ka šis arguments neņem vērā faktu, ka soda izciešanas režīma smaguma pakāpe tiek noteikta, ne tikai balstoties uz soda izciešanas režīmu, bet arī uz cietuma veidu. Ieslodzītie vīrieši un sievietes uzsāk soda izciešanu dažādos cietumos, kas rada atšķirīga apjoma ierobežojumus to tiesībām zemākā līmeņa soda izciešanas režīmā. Proti, Soduzpildes kodekss noteic, ka visi ieslodzītie vīrieši, kas notiesāti par smagu un sevišķi smagu noziegumu izdarīšanu, jāizvieto slēgta tipa cietumos zemākajā soda izciešanas līmenī (režīmā) (skatīt 22.-23.rindkopu iepriekš). Turklāt nevienam ieslodzītajam, kurš izcieš sodu slēgta tipa cietumā, nav tiesību lūgt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu (skatīt 25.rindkopu iepriekš). Viņiem šāda tiesība rastos tikai pēc pārvietošanas uz daļēji slēgtu cietumu – pārceļšana, kas ir iespējama tikai pēc tam, kad izciesta puse no piemērotā soda (skatīt 23.rindkopu iepriekš). Salīdzinājumā ieslodzītās sievietes, kas notiesātas par tādu pašu noziegumu izdarīšanu, tiek ievietotas šāda tipa cietumā jau no paša soda izciešanas sākuma (skatīt 24.rindkopu iepriekš).

88. Minēto apstiprina iesniedzēja pieredze, jo brīdī, kad viņš iesniedza lūgumu atļaut viņam īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, lai apmeklētu tēva bēres, viņš jau bija pārceļts uz vidējo soda izciešanas režīmu slēgtā cietumā (skatīt 8. un 10.rindkopu iepriekš). Viņa lūgumu neizskatīja tieši tāpēc, ka viņš sodu izcietā slēgtā cietuma vidējā soda izciešanas režīmā. Nedz

kompetentās iestādes, nedz Valdība nav minējusi, ka šī lēmuma pamatā bija kādi citi apsvērumi. Tai pat laikā ieslodzītajām sievietēm analogā situācijā, tas ir, notiesātām par tādu pašu noziegumu izdarīšanu, saņēmušām tādu pašu sodu un izcietušām tādu pašu soda daļu, kā arī pārceltām uz vidēju soda izciešanas režīmu, būtu tiesības lūgt atļauju īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu.

89. Lai attaisnotu šādu atšķirību, Valdība norādīja, ka ieslodzītās sievietes kopumā ir mazāk vardarbīgas un ar mazāku noslieci būt agresīvām pret citiem ieslodzītajiem un ieslodzījuma vietu darbiniekiem, savukārt ieslodzītie vīrieši ir ar lielāku noslieci uz ieslodzīto savstarpējo vardarbību un mēģinājumiem izbēgt no cietuma, un viņi rada lielāku apdraudējumu ieslodzījuma vietu drošībai un darbiniekiem. Tomēr Valdība nav iesniegusi datus, kas pamatotu šādu apgalvojumu. Citiem vārdiem, Tiesai nav informācijas par šo ieslodzīto grupu, proti, par smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem notiesāto vīriešu un sieviešu uzvedību attiecībā uz soda izciešanas režīma noteikumu ievērošanu un, kas vēl svarīgāk, viņu uzvedību, ja tiem piešķirta atļauja īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu.

90. Lai kā arī nebūtu, pat ja šis apgalvojums būtu pamatots ar datiem, Tiesu nepārliecina, ka ar to būtu pietiekami, lai attaisnotu atšķirības. Pretējs secinājums novestu līdz atziņai, ka visi ieslodzītie vīrieši, ja salīdzina ar sievietēm, kas izdarījušas tāda paša smaguma noziegumus, ir tik ļoti bīstamāki, ka nav pat nepieciešams individualizēts izvērtējums. Šāda pieeja būtu neatbilstoša Tiesas līdzšinējai judikatūrai, kurā attiecībā uz atļaujām īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu uzsvērtā nepieciešamība pēc individualizēta ikviena ieslodzītā riska izvērtējuma (skatīt 91.rindkopu zemāk). Tāpat, ņemot vērā, ka tas ir kompetento iestāžu uzdevums, ņemot vērā iepriekš profesionāli noteiktus kritērijus un individualizētu ieslodzīto izvērtējumu, noteikt soda izciešanas režīmu un prasības, Tiesa atsauca uz CPT atkārtotu kritiku par Latvijas “progresīvo sodu izpildes” sistēmu, atbilstoši kurai ikvienam ieslodzītajam ir jāpavada iepriekš noteikts minimālais laiks gan zemākā līmeņa, gan vidējā līmeņa soda izciešanas režīmā (skatīt 39. un 40.rindkopu iepriekš).

91. Tiesa pilnībā pievienojas Valdības pozīcijai, ka nav objektīvas nepieciešamības pakļaut ieslodzītās sievietes apstākļiem, kas ir stingrāki nekā nepieciešams. Tomēr tā uzsver, ka šis princips tieši tāpat ir attiecināms arī uz ieslodzītajiem vīriešiem. Tiesa atzīmē, ka, lai arī Konvencijas 8.pants negarantē ieslodzītajam neierobežotas tiesības īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, lai apmeklētu radnieka bēres, nacionālajām iestādēm katrs šāds lūgums ir jāvērtē pēc būtības (skatīt *Giszczak*, citēts iepriekš, 36.rindkopa, un *Ploski*, citēts iepriekš, 38.rindkopa). Tiesa ir konstatējusi šīs normas pārkāpumu, kad nacionālās iestādes nebija izsvērušas konkurējošās intereses vai bija noraidījušas lūgumu tikai tāpēc, ka nacionālais regulējums šādas tiesības neparedzēja (skatīt *Császy pret Ungāriju*, iesniegums Nr.14447/11, 20.rindkopa, 2014.gada 21.oktobris, un *Feldman pret Ukrainu (Nr.2)*, iesniegums Nr.42921/09, 35.rindkopa, 2012.gada 12.janvāris).

92. Visbeidzot, Tiesa uzsver, ka, lai arī sodu izpildes jomā ir pieļaujami vairāki leģitīmi iemesli personas brīvības ierobežošanai, Eiropas sodu izpildes politikā mūsdienās uzsvars ir uz ieslodzījuma rehabilitējošo mērķi (skatīt *Vinter un citi pret Apvienoto Karalisti* [Lielā palāta], iesniegumi Nrs.66069/09 un 2 citi, 111. un 115.rindkopa, ECHR 2013 (izvilkumi)). Lai arī šis princips ir piemērojams neatkarīgi no pastrādātā nozieguma vai piemērotā soda ilguma (turpat, 111.-118.rindkopa), tas ir piemērojams neatkarīgi no ieslodzītā dzimuma. Tiesa uzsver, ka ģimenes saikņu uzturēšana ir būtisks līdzeklis ikviena ieslodzītā resocializācijai un rehabilitācijai neatkarīgi no to dzimuma (salīdzināt ar *Khoroshenko*, citēts iepriekš, 144.rindkopa). Arī atļauja īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu ir viens no līdzekļiem ikviena ieslodzītā resocializācijai (skatīt *Mastromatteo pret Itāliju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.37703/97, 72.rindkopa, ECHR 2002-VIII, un *Schemkamper*, citēts iepriekš, 31.rindkopa).

93. Ņemot vērā minēto un neizslēdzot iespēju, ka noteiktas atšķirības attiecībā uz ieslodzītajiem vīriešiem un sievietēm varētu būt attaisnojamas, Tiesa neuzskata, ka vispārējs aizliegums vīriešiem īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, pat lai apmeklētu ģimenes locekļa bēres, bija nepieciešams, lai nodrošinātu, ka tiek ņemtas vērā ieslodzīto sieviešu īpašās vajadzības.

(iii) *Secinājums*

94. Secinājusi, ka atteikumam izskatīt iesniedzēja lūgumu atļaut viņam apmeklēt viņa tēva bēres, kas pamatots ar cietuma režīmu, kam viņš bija pakļauts viņa dzimuma dēļ, nebija objektīva un saprātīga pamatojuma, Tiesa secina, ka šāda attieksme bija diskriminējoša.

95. Līdz ar to ir pieļauts Konvencijas 14.panta kopsakarā ar Konvencijas 8.pantu pārkāpums.

II. KONVENCIJAS 41.PANTA PIEMĒROŠANA

96. Konvencijas 41.pants noteic:

“Ja Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, un ja attiecīgās Augstās Līgumslēdzējas Puses iekšējās tiesību normas paredz tikai daļēju šī pārkāpuma seku novēršanu, Tiesa, ja nepieciešams, cietušajai pusei piešķir taisnīgu atlīdzību.”

A. Kaitējums

97. Iesniedzējs lūdza viņam piešķirt kaitējuma atlīdzinājumu EUR 20 000 apmērā. Viņš neiesniedza prasību par zaudējumu atlīdzināšanu.

98. Valdība argumentēja, ka iesniedzējs nebija pierādījis nemantiskā kaitējuma esību un cēlonisko saikni starp lūgto kompensāciju un iespējamo Konvencijas pārkāpumu. Tāpat tā uzskatīja, ka pārkāpuma konstatēšana būtu

pietiekami taisnīga atlīdzība. Jebkurā gadījumā Valdība uzskatīja, ka lietas *Płoski* (citēta iepriekš) *Watros pret Poliju* ((lēmums), iesniegums Nr.13384/10, 2012.gada 31.janvāris) un *Pielak pret Poliju* ((lēmums) [Komiteja], iesniegums Nr.9409/09, 2012.gada 25.septembris) varētu būt orientieris, lai noteiktu pareizu kompensācijas apjomu.

99. Balstoties uz taisnīguma principu, kas noteikts Konvencijas 41.pantā, Tiesa piešķir iesniedzējam kompensāciju par nemantisko kaitējumu EUR 3000 apmērā.

B. Tiesāšanās izdevumi

100. Iesniedzējs nelūdz atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

101. Līdz ar to Tiesa attiecībā uz šo aspektu taisnīgu atlīdzību nepiešķir.

C. Nokavējuma procenti

102. Tiesa uzskata par piemērotu noteikt, ka nokavējuma procentu likme ir vienāda ar Eiropas Centrālās bankas rezerves aizdevumu procentu likmi, kurai pieskaitīti trīs procentpunkti.

ŠO IEMESLU DĒĻ, TIESA

1. *Atzīst*, vienbalsīgi, iesniegumu par pieņemamu;
2. *Nolemj*, ar piecām balsīm par un divām pret, ka ir pieļauts Konvencijas 14.panta kopsakarā ar Konvencijas 8.pantu pārkāpums;
3. *Nolemj*, ar piecām balsīm par un divām pret,
 - (a) ka valstij-atbildētājam iesniedzējam trīs mēnešu laikā no datuma, kurā šis spriedums stājas spēkā, atbilstoši Konvencijas 44.panta 2.punktam izmaksāt EUR 3 000 (trīs tūkstoši eiro) kā atlīdzinājumu par nemantisko kaitējumu, pieskaitot šai summai jebkurus ieturamos nodokļus;
 - (b) ka, sākot no iepriekš minētā trīs mēnešu termiņa iestāšanās līdz samaksas veikšanai, par šo naudas summu ir jāmaksā procenti pēc likmes, kas ir vienāda ar attiecīgajā laika periodā spēkā esošo Eiropas Centrālās bankas rezerves aizdevumu procentu likmi, pieskaitot tai trīs procentpunktus;

SPRIEDUMS LIETĀ “ĒCIS pret LATVIJU”

4. *Noraida*, vienbalsīgi, iesniedzēja taisnīgas atlīdzības prasību pārējā daļā.

Sagatavots angļu valodā un atbilstoši Tiesas reglamenta 77.punkta 2. un 3.apakšpunktam rakstveidā paziņots 2019.gada 10.janvārī.

Milan Blaško
nodaļas sekretāra vietnieks

Angelika Nußberger
priekšsēdētāja

Atbilstoši Konvencijas 45.panta 2.punktam un Tiesas reglamenta 74.punkta 2.apakšpunktam šim spriedumam ir pievienots divu tiesnešu *Grozev* un *O’Leary* atsevišķais nepiekrītošais viedoklis.

A.N.
M.B.